

Grupa Pięciu. Zapomniani giganci? Z Ireną Kossowską rozmawia Michał Strachowski

Nieomal zapomniano, że przed epoką awangard, w prowincjonalnym Krakowie (życzylibyśmy sobie takich prowincji dziś!), „młodzi” toczyli boje ze „starymi” o „nową sztukę”, które temperaturą nie ustępowały późniejszym sporom. Nie pamiętano, jak wewnętrznie zróżnicowany był tamten świat, jak niezwykle barwne osobowości go tworzyły i jak wielkie napięcia towarzyszyły powstawaniu kolejnych stowarzyszeń i ugrupowań.

„W czasach Matejkowskich »młodzi« [...] szukali pociemku, ale szukali; dziś wydaje się, że »najmłodszy« są tak »starzy«, iż szukać nie potrzebują, bo są »ganz zufrieden« [całkiem zadowolony – przyp. M.S.] ze swego istnienia i wierzą widocznie mocno, że iść niema gdzie, bo już wszystko »się znalazło«; idzie się więc nie do »głębi«, to jest znajomości form, rysunku, a właśnie do »powierzchni« [...] do zewnętrznych efektów bez szukania treści, do »rozkolorowania«. Nie widać wysiłków, jakie cechują małe obrazki, choćby [...] Stanisławskiego, który z usiłowaniem, z miłością wyszukiwał sylwetkę plamy lub jej stosunek do ogółu. I z tem wszystkim chce Akademia i »Sztuka« zachować monopol reprezentowania nas przed światem!” – utyskiwał ponad stulecie temu Leon Kowalski[1]. Nie wszystkich jednak krytyk oceniał równie surowo. Ze zbioru tych, którzy „idą do powierzchni” wyłączał między innymi członków nieistniejącej już wtedy Grupy Pięciu: Vlastimila Hofmanna, Mieczysława Jakimowicza oraz Leopolda Gottlieba. Mieli być przyszłością polskiej sztuki.

Szybko okazało się, że nadzieje te nie zostaną spełnione. Jakimowicz zmarł przedwcześnie, podobnie jak dwaj inni członkowie Grupy – Witold Wojtkiewicz i Jan Rembowski. O dekadę przeżył ich Gottlieb, lecz osiadł w Paryżu. Na miejscu został jedynie Hofmann, który dożył sędziwego wieku (urodzony za Franciszka Józefa, umiera za Gomułki), ciesząc się dwuznaczną sławą epigona Jacka Malczewskiego. Innymi artystycznymi ścieżkami podążył też XX wiek, co sprawiło, że o Piątce pamiętali głównie historycy sztuki. W rezultacie nieomal zapomniano, że przed epoką awangard, w prowincjonalnym Krakowie (życzylibyśmy sobie takich prowincji dziś!), „młodzi” toczyli boje ze „starymi” o „nową sztukę”, które temperaturą nie ustępowały późniejszym sporom. Nie pamiętano, jak wewnętrznie zróżnicowany był tamten świat, jak niezwykle barwne osobowości go tworzyły i jak wielkie napięcia towarzyszyły powstawaniu kolejnych stowarzyszeń i ugrupowań[2].

Dziś Piątka wraca w pełni chwały[3], a wraz z nią zainteresowanie dziełami, powstającymi w momencie granicznym dla formowania się współczesności[4]. Powoli przywracana jest pamięć o bogactwie krakowskiego życia artystycznego oraz swoistości sztuki środkowoeuropejskiej, którą współtworzyli owi buntownicy sprzed stulecia.

A o tym, jak doszło do spotkania twórców, czy mimo widocznych różnic coś ich łączyło i o tym, jak potoczyły się ich dalsze losy rozmawiałem z prof. Ireną Kossowską, wykładowczynią i badaczką z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

11. STRACHOWSKI // KOSSOWSKA // Grupa Pięciu.

Teologia Polityczna

Watch on

**Wszystkie artykuły w „Teologii Politycznej Co Tydzień” [528]:
„Grupa Pięciu. Podobrazie rzeczywistości”**

Przypisy:

[1] L. Kowalski, *Ze sztuki i „Sztuki” (Dokończenie)*, „Krytyka” 1909, r. 11, t. 2, s. 418.

[2] W wyniku rebelii przeciw (nieco tylko) starszym kolegom po fachu, przeciw koteryjności i ograniczeniom, zrodziła się także Grupa Pięciu. Dobrze rzecz podsumowywał Kowalski, wskazując na paternalizm jako źródło buntu: „Wszystkich tych artystów polskich stowarzyszenie »Sztuka« traktowało chyba zbyt po macoszemu!” (L. Kowalski, *Ze sztuki i „Sztuki”*, s. 418).

[3] W Muzeum Narodowym w Krakowie, do 5 lipca 2026 roku, trwa pierwsza wystawa poświęcona wyłącznie Grupy Pięciu. Więcej: *Młodopolska Grupa Pięciu. Zapomniani buntownicy*, <https://mnk.pl/wystawy/mlodopolska-grupa-pieciu-zapomniani-buntownicy> [dostęp 11 maja 2026].

[4] Por. M. Porębski, *Granica współczesności*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1989.